

Svar på skriftligt spørgsmål om hjälp för kommunernas ekonomi

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 189/2020 rd undertecknat av riksdagsledamot Leena Meri /saf:

Kommunernas ekonomi var i kris redan före epidemin till följd av coronaviruset, och nu försvåras läget ytterligare på grund av undantagsförhållandena och osäkerheten till följd av coronaviruset, då kommunernas utgifter ökar och inkomsterna minskar. Det är inte ett realistiskt alternativ att höja kommunalskatten för att avhjälpa läget, eftersom även skatteininkterna väntas minska.

Regeringen höll måndagen den 23 mars ett informationsmöte för kommunerna, och förväntningarna var höga men inget konkret ekonomiskt stöd utlovades. Ministrarna i regeringen önskade att kommunerna inte ska påbörja samarbetsförhandlingar och permitteringar eller uppsägningar. Kommunerna kan tillfälligt flytta medarbetare till andra uppgifter, om det finns lämpliga uppgifter, man för alla kanske det inte hittas lämpliga uppgifter eller så finns det inte pengar. För att kommunerna ska kunna uppfylla ministrarnas önskemål behöver de verktyg och hjälp samt konkreta lösningar och framförallt pengar.

Enligt en färsk utredning av KT Kommunarbetsgivarna kommer knappt 8 procent av de kommunarbetsgivare som svarat (224 kommuner och samkommuner) att vidta permitteringar till följd av enbart svag ekonomi. På grund av coronaviruset försvagas ekonomin i många kommuner och samkommuner ytterligare, och därför berättade över 12 procent att de har permitteringsbehov på grund av båda orsakerna.

”Epidemin till följd av coronaviruset har kraftigt ökat kommunernas och samkommunernas behov av att permittera personal. Enligt KT Kommunarbetsgivarnas utredning kommer cirka 63 procent av enkätens respondenter att göra detta i år.

Totalt kommer nästan 23 000 personer att omfattas av kommunsektorns permitteringar eller avbrott i lönebetalningen. Om trenden är den samma i kommuner och samkommuner som inte deltog i enkäten, kan den verkliga siffran vara betydligt högre.

I siffran ingår utöver permittering även personal vars löneutbetalning man har för avsikt att avbryta till följd av pandemin. I antal personer är det över 9 700.

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 189/2020 rd

Enbart permittering på grund av en svag ekonomisk situation kommer att bli aktuellt bland knappt åtta procent av de kommunarbetsgivare som svarat. Eftersom coronaviruset förvärrar det redan ansträngda ekonomiska läget i många kommuner och samkommuner, berättade över 12 procent av respondenterna att permitteringsbehov uppstått av båda orsakerna.”

På basis av det som anförs ovan och enligt 27 § i riksdagens arbetsordning översänder jag till den minister som saken gäller följande spørgsmål:

Vilket konkret ekonomiskt stöd kommer regeringen att ge kommunerna och när kommer detta att ske, förstår regeringen att kommunerna inte kan balansera sin ekonomi på samma sätt som under normala förhållanden och är någon lättnad planerad för att avhjälpa detta?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Kommunernas ekonomi har utvecklats i en ogynnsam riktning och utsikterna har redan i flera år varit dystra. Utöver konjunkturväxlingarna har även bland annat ökningen i social - och hälsovårdskostnaderna till följd av befolkningens åldrande bidragit till detta, den blygsamma utvecklingen i kommunernas skatteintäkter, kommunernas och samkommunernas byggnadsinvesteringar som länge varit omfattande samt statens åtgärder för att balansera den offentliga ekonomin vilka under flera mandatperioder fortgått och även påverkat kommunernas ekonomi. Enligt de nyaste bokslutsuppgifterna försvagades kommunernas ekonomi ytterligare år 2019: verksamhetsbidraget och årsbidraget i kommunerna försvagades och lånestocken ökade avsevärt. Samtidigt ökade antalet kommuner med negativt årsbidrag avsevärt.

Regeringen har identifierat utmaningarna i kommunernas ekonomi redan i regeringsprogrammet. Utgångspunkten i regeringsprogrammet är att kommunernas uppgifter finansieras på ett hållbart sätt med egna skatteintäkter samt med rättvist och tillräckligt stöd från staten. Enligt regeringsprogrammet upphör de temporära statsandelsnedskärningarna för kommunerna år 2020. Åtgärder som minskar, ökar eller utökar kommunernas uppgifter och förpliktelser ersätts till 100 procent med förändringar i kommunernas statsandelar eller motsvarande anslag eller genom att ta bort andra uppgifter eller förpliktelser. Dessutom kompenseras kommunerna för förändringar i beskattningsgrunder som påverkar kommunernas ekonomi. På grund av de nämnda riktlinjerna i regeringsprogrammet ökade kommunernas statsandelar för bastjänster redan år 2020 med flera hundra miljoner euro.

Coronavirusepidemin påverkar på ett betydande sätt Finlands nationalekonomi samt den offentliga ekonomin. De allvarligaste konsekvenserna drabbar statsekonomin och socialskyddsfonderna. Krisen påverkar även kraftigt kommunernas ekonomi. Det är dock omöjligt att i detta skede bedöma pandemins konsekvenser för kommunernas ekonomi, eftersom vi ännu inte känner till tiden och omfattningen för pandemin och begränsningsåtgärderna.

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 189/2020 rd

Redan nu är det klart att pandemin kommer att öka kommunernas social- och hälsovårdsutgifter. Kommunerna förlorar även intäkter då småbarnspedagogiken skärs ner och då kultur- och motionssektorns verksamhetsställen är stängda. Särskilt i stora städer kan de sjunkande intäkterna vara betydande till följd av minskad kollektivtrafik och annullering av olika evenemang och det här kan ses i resultatet för städernas koncernbolag. De mest betydande konsekvenserna för kommunernas ekonomi är dock minskande intäkter från kommunalskatten och samfundsskatten, och effekterna syns delvis först senare.

Pandemins konsekvenser för kommunernas och samkommunernas personalsituation är svåra att bedöma. Pandemin hotar att öka permitteringarna särskilt i de branscher, där efterfrågan på tjänster sjunker till följd av pandemin eller med den förknippade begränsningsåtgärder. Situationen påverkas även av att i vilken omfattning och hur flexibelt kommunerna med interna personalomorganiseringar kan överföra personal till uppgifter där personalbehovet ökar till följd av pandemin. Som det konstateras i spørgsmålet, ska man beträffande permitteringar i kommunbranschen beakta, att den bakomliggande orsaken ofta är kommunens svaga ekonomi och de beslut som fattats redan före pandemin för att balansera ekonomin.

Det är viktigt att beakta att coronapandemins ekonomiska konsekvenser kommer att variera kraftigt i olika regioner och kommuner. Pandemins spridning är en påverkande faktor, men även kommunernas finansieringsstruktur, såsom skillnader i skattebasen samt andelen skatteintäkter och statsandelar i den kommunala ekonomin. Dessutom är kommunernas befolknings- och näringslivsstruktur av betydelse för hur kraftigt en chock som coronaviruspandemin påverkar kommunens verksamhet och ekonomi. Det ser ut som att coronakrisen och begränsningsåtgärderna till följd av den påverkar servicesektorn kraftigt och industrisektorn i mindre omfattning. Krisens konsekvenser för olika branscher beror även på utvecklingen i den internationella ekonomin och på reaktionerna på coronapandemin.

Som konstateras i frågan, var kommunernas ekonomiska situation svag redan före coronapandemin. Det finns dock stora skillnader i kommunernas ekonomiska situation. Kommunens ekonomiska situation före krisen har stor betydelse för hur kommunen klarar både de omedelbara förändringarna på grund av krisen och tiden efter krisen.

Regeringen har förberett sig på att stöda kommunerna för de ökade utgifterna till följd av coronavirussituationen eller plötsligt minskade skatteintäkter. Statens viktigaste uppgift är att trygga bastjänsterna i alla kommuner under och efter krisen. Utgångspunkten för stödet som riktas till kommunerna är att stödet ska vara verkningsfullt: stödet ska vara rätt riktat och dimensionerat och komma i rätt tid. Eftersom coronapandemins konsekvenser för kommunernas ekonomi varierar kraftigt är det viktigt att stödet riktas till de kommuner och uppgifter som kraftigast påverkas av pandemin. Vid stödande av kommunerna är det viktigt att skilja åt coronakrisens omedelbara konsekvenser och kommunalekonomins långvariga strukturella problem, såsom kommunernas starka differentieringsutveckling, den långvariga obalansen mellan kommunernas inkomster och utgifter eller de stora investeringstrycket på grund av försämringar i byggnadsbeståndet och infrastrukturen. I samband med coronakrisen är det inte ändamålsenligt eller möjligt att lösa alla problem i kommunernas ekonomi, utan uppmärksamheten ska riktas till skötseln av krisens akuta

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 189/2020 rd

konsekvenser. Däremot ska man se till att krisåtgärderna inte är i strid med åtgärderna för att balansera kommunernas ekonomi på lång sikt eller med de strukturella förnyelser som kommunerna bereder.

I initialskedet av coronapandemin har regeringens stödåtgärder riktats på att framförallt stöda företagen och företagarna i den plötsligt förändrade ekonomiska situationen. Dessa åtgärder stöder på lång sikt indirekt även kommunernas ekonomi, ifall man med dem kan underlätta företagens situation, undvika konkurser i annars livskraftiga företag samt upprätthålla sysselsättningen. Dessutom har regeringen förbundit sig att kompensera kommunerna för förlust av skatteintäkter till följd av åtgärder för att stöda företagsverksamhet.

Regeringen gav den 2 april 2020 en proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice (RD 32/2020) gällande konsekvenserna av betalningsarrangemangen i företagens beskattning. Med de föreslagna ändringarna skulle kommunerna ersättas för de tillfälliga fördröjningarna i kommunal-, samfunds- och fastighetsskatteintäkterna till följd av betalningsarrangemangen i företagens beskattning år 2020. Till följd av fördröjningen i kommunalskatteintäkter ersätts kommunerna med totalt 422 miljoner euro, till följd av fördröjning i samfundsskatteintäkterna totalt 45 miljoner euro och till följd av fördröjning i fastighetsskatteintäkterna totalt 80 miljoner euro. Den föreslagna ändringen stärker dock inte kommunernas ekonomi på ett bestående sätt, utan är kostnadsneutral i relationen kommun–stat, eftersom ersättningen som betalas 2020 skulle avdras från ersättningen för kommunernas skatteintäktsförlust år 2021.

Regeringen drog upp en riktlinje vid budgetmanglingen den 7 och 8 april 2020 om en omfattande åtgärdshelhet som ska underlätta kommunernas ekonomi under coronapandemin och därmed förknippade begränsningsåtgärder. Regeringen stöder kommunerna genom flera kompletterande åtgärder. På det sättet strävar man efter att säkra förutsättningarna för ordnande av basservice i alla kommuner samt se till att stödet hänförs till de kommuner och uppgifter som påverkas kraftigast av pandemin.

I de stödåtgärder som regeringen beslutat om ingår direkt statsunderstöd till sjukvårdsdistrikten för att ersätta sjukvårdsdistrikten för de omedelbara vårdkostnaderna till följd av coronapandemin (bl.a. ökning i intensivvård). Dessutom stärks kommunernas ekonomi med en temporär höjning av kommunernas samfundsskatteandel, genom en temporär höjning av statsandelen för kommunernas basservice samt med behovsprövad höjning av statsandelen. Regeringen har beslutat att åtgärdshelheten ska stärka kommunernas ekonomi med minst en miljard euro. Om beloppen på bidragen och höjningarna samt det exakta genomförandesättet beslutas vid statens tredje tilläggsbudgetförslag år 2020. Propositionen ges till riksdagen i maj 2020.

De föreslagna stödåtgärderna är temporära och gäller främst år 2020. Regeringen bedömer i kommande tilläggsbudgetförslag och i budgetmanglingen i augusti coronakrisens konsekvenser för kommunerna och förbinder sig då konsekvensbedömningarna preciseras att vid behov komplettera åtgärdshelheten för kommunerna. Beslut tas om åtgärder för år 2021 vid statens budgetberedning för budgetförslaget år 2021.

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 189/2020 rd

Finansministeriet beaktar coronakrisens konsekvenser även vid bedömningen om inledning av bedömningsförfarande för kommuner i särskilt svår ekonomisk situation, dvs. så kallad kriskommunsförfarande utifrån boksluten år 2020 samt skyldigheten att täcka kommunernas underskott.

Helsingfors 16.4.2020

Kommunminister Sirpa Paatero